

DIŞ POLİTİKADA TORNİSTAN

Büyükelçi (E) Selim Yenel
Global İlişkiler Forumu İcra Komitesi Başkanı

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması neticesinde ortaya çıkan gıda krizini çözmek için Birleşmiş Milletler'le birlikte hareket eden Türkiye'nin bu konuda netice alması son zamanlarda Ankara'nın çok ihtiyacı olan başarı hanesine yazıldı. Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişiminde Ankara'nın iki tarafı da idare etmeye çalışması başta eleştirildi. Ancak Rus ve Ukraynalı yetkililerini önceleri netice alınmadan da olsa bir araya getirebilmesi ve nihayet Ukrayna'da biriken tahıl ürünlerinin dış dünyaya çıkabilmesine imkân sağlayan mutabakata İstanbul'da varılması yöneltlen eleştirileri geri plana itti.

Türkiye'nin geleneksel dış politikasındaki temel unsur tüm taraflarla konuşabilecek bir diplomasi yürütmesiydi. 2000'li yılların başında Suriye ile İsrail'in arasını bulmaya çalışan Türkiye idi. Yine Filistin ile İsrail liderlerinin ilk kez arka arkaya Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne hitap etmelerini unutmayalım.

Türkiye'nin son on yıldır gittikçe yaşadığı 'yalnızlık' sadece dış politika bakımından değil, ekonomik açıdan da sıkıntı yaratmaya başladığından deyim yerindeyse mevcut tornistan politikası Türkiye'nin herkesle iyi bir diyalog kurabilme yönündeki geleneksel politikasına dönüşü işaret ediyor. Dönüş bu yıl epey hızlandı. Biden'in ABD başkanı olarak seçilmesinden beri daha fazla belirgin hale gelen bozulan ilişkileri düzeltme girişimleri en azından göreceli bir yumuşama sağladı. Orta Doğu'da ideolojik bakış açısını bırakarak Mısır ve İsrail ile başlayan arayışı düzeltme gayretleri özellikle yatırım imkânları sağlayan Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan bakımlarından daha hızlı gerçekleşti. Bu çabaları Suriye'ye yönelik politikada da görmeye başladık. İlişkilerin kişisel duygular yerine çıkara dayalı bir hale gelmeye başlamasının sürmesini dileriz.

Ancak her şey henüz düzelmiş değil. Türkiye'nin son on yıldaki dış politikası bir önceki on yıla kıyasla ortaya çıkan savrulmalar ve kullanılan ifadeler kadar davranışları ciddi bir güven boşluğunu yarattı. Bunların giderilmesi zaman alacak.

ABD ve Avrupa Birliği olarak adlandırabileceğimiz Batıyla olan ilişkiler de son yıllarda sarsıldı. Ancak bu konuda kabahati yalnızca ülkemize yazamayız. AB, 2016 yılında yapılan göç mutabakatından bu yana Türkiye'de insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi alanlardaki gerilemeyi ileri sürerek birçok taahhüdünü yerine getirmedi ve sadece işine geldiğinde belli dış politika konularında diyalog içine girmeyi tercih etti. AB ayrıca Gümrük Birliği'nin güncellenmesi gibi siyasi olmayan ve her iki tarafa yararlı olacak bir ticari meseleyi engelleme yolunu seçti.

ABD ile sıkıntılar bir türlü düzelenmiyor. 15 Temmuz darbe teşebbüsünün baş faili olarak görülen Fetullah Gülen ABD'de yaşıyor. PKK ile bağlantısı olan YPG'yi ABD, IŞİD ile savaşıyor bahanesiyle desteklemeye devam ediyor. Bunlar Ankara'yı rahatsız eden başlıca konular. Öte yandan, Türkiye Rusya'dan S-400 füzelerini alınca ABD'nin F-35 yeni nesil uçak sisteminden çıkarıldı. Türkiye'nin NATO içinde geçmişte birçok konuda yaptığı itirazlar kamuoyunda pek bilinmese de İttifak içinde epey rahatsızlık yarattı. Buna ek olarak Finlandiya ve İsveç'in üyeliğine karşı çıkışımız ne kadar haklı gerekçelere dayansa bile üslup ve yöntem bakımından NATO içinde eleştirilere yol açtı.

Nihayet Türkiye'nin Rusya ile yakın ilişkisi de endişe yaratıyor. Ukrayna'ya destek verilmesi ve işgalin kınanması taraflar arasında belli bir denge oluştursa da şimdi Türkiye'nin Batı'nın Rusya'ya yönelik yaptırımları delmesine yardımcı olması yeni bir eleştiri konusu oluyor.

AB bu konuda ikircikli davranıyor. Geçtiğimiz Haziran ayındaki AB Zirve Bildirisinde adayların AB'nin dış politikasına, dolayısıyla yaptırım kararlarına uymaları isteniyor. Türkiye'nin bu yaptırımlara katılmaması anlaşılır olmalıdır. Zira AB bir yandan Türkiye'ye uzun süredir aday gibi davranmaz iken böylesine önemli ve Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren bir konuda kararları Ankara'ya danışmadan alıyor. Türkiye bugüne kadar sadece BM'nin onayladığı yaptırımlara katılmıştır.

Türkiye dış politikada ilişkileri düzeltmeye çalışırken Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, esasında hem yeni sorun, hem de yeni fırsatlar yarattı. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Rusya Devlet Başkanı Putin arasındaki özel ilişki geçmişte iki ülke arasında yaşanan çeşitli sorunların üstesinden gelinmesini sağladı. Ukrayna'nın işgali Türkiye'nin uluslararası alanda oynayabileceği kilit rolü ortaya çıkardı. Birçok politikamızı eleştirek de bu denge politikasının şimdiye kadar başarılı bir biçimde sürdüğünü teslim etmek gerekir. Bununla beraber, Türkiye'nin ekonomik durumu kısa süre öncesine kadar hasım olarak görülen BAE ve Suudi Arabistan ile yakınlaşmayı sağlarken Rusya'ya daha bağımlı olma tehlikesini ortaya çıkarmaktadır. Son günlerde Rusya'dan gelen ve 15 milyar dolar olduğu söylenen kaynak yanı sıra, gaz alımında Ruble'nin kullanılacak olması ve ülkemize gelen Rus turistlerin Batıda geçmeyen kredi kartlarını kullanabilmeleri özellikle ABD'ni dikkatini çekerek bazı uyarıların yapılmasına neden oldu.

Yeni endişe Türkiye'nin Rusya'ya daha fazla bağımlı olacağı şeklindedir. Batı karşıtlığı iç politikada belki karşılık buluyor ama Batı'nın parçası olduğumuz hususu unutuluyor. Bu unutkanlık sadece Türkiye'de değil aynı zamanda Batı'da da görülüyor. Ülkemiz basını kadar dış basında da sürekli olarak Batı ve Türkiye deniyor. Bu ifadeler bile ayırıştırma sayılır.

Bir başka gerçeğe daha değinmek gerekir. Türkiye'nin dış politikadaki dönüşünün ne kadar samimi olduğu, sürüp sürmeyeceği çeşitli başkentlerde tartışılan bir konudur. Ülkemizde en geç gelecek yaz yapılması gereken seçimlerin dikkate alınarak birçok başkent beklenirken gör siyaseti izlediğini görüyoruz.

Ancak eğer Türkiye'nin Batı dünyasına dönmesi ve Rusya tarafına bağımlı hale gelmemesi arzulanıyorsa vakit geçirmeden herkesin çabalaması gerekir. Türkiye'nin geleneksel dış politikasına dönüşü desteklenmeli ve diyalog imkânları somut bir biçimde artırılmalıdır.

GIFGRF

Örnek vermek gerekirse 30 – 31 Ağustos tarihlerinde gayri resmi olarak (Gymnich formatında) AB Dışişleri Bakanları Çek Dönem Başkanlığında Prag'da bir araya gelecekler. Eskiden bu tür toplantılara davet edilen Bakanlarımız 2019 başından beri çağrılmıyor. Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısının ele alınacağı ve Ukrayna, Moldova ile Gürcistan temsilcilerinin yer alacağı böyle bir toplantıda Türkiye'nin bulunmaması ciddi bir eksiklik. Türkiye'nin burada bulunması politikaları tartışmak ve uyumlu hale getirmeye çalışmak için mükemmel bir fırsat olurdu.

Öte yandan Türkiye de dış politikasını bir kez daha sürdürülebilir biçimde güvenilir, sorumlu ve ilkeli bir temel üzerinde kurarsa daha kazançlı çıkacaktır.